

A nagyipar főbb problémái és országos válsága.

Előadó: **Hexner Béla** okl. vegyész mérnök, Kolozsvár

A magyar nagyipar immár egy évtizednél régebben dolgozik Románia gazdasági konszolidálásán.

Minden mozgalom, amelyet a magyar nagyipar indított, minden gondolat, amelyet felvetett, minden kívánság, minden óhaj, minden követelés, amelyet nyilvánított: az ország gazdasági érdekében volt.

És megállapíthatjuk mindjárt most, hogy a magyar nagyiparban alig volt sztrájk, alig volt munkáskizárás, a magyar nagyipar pontosan és rendesen teljesítette a külföld felé minden anyagi s erkölcsi kötelezettségét és növelte ezáltal a külföldnek az ország gazdasági berendezése iránti bizalmát.

Ez a munka jogot ad nekünk arra, hogy őszintén és minden félremagyaráztatástól való félelem nélkül beszéljünk bajainkról, katasztrófális helyzetünkről és az orvoslás módjáról.

A romániai magyar nagyipar a legutóbbi két évben is megtett mindent abban az irányban, hogy elveszett termelőképességét s termelési mennyiségét visszanyerje és mindennütt, ahol az állami gátló körülmények nem jelentkeztek, haladás volt tapasztalható, mert magániniciatívában nem volt hiány.

Mindent, amit a racionalizálás keretein belül véghez lehetett vinni, megcsináltunk: leépítettünk, egyszerűsítettünk, mindenhol ott volt az eleven erő, hogy teljesítőképességét emeljük, de sajnos *eredmény* sehol sem mutatkozott, mert a termelést olcsóbbítani nem sikerült. Nem sikerült olcsóbbítani a termelést azért, mert a politikai faktorok által vagyunk kötve úgy a külföld, mint a belföld felé. A törvények, a rendeletek óriási terheket és kötelezettségeket ró-

nak reánk s ezeket képtelenek vagyunk leküzdeni. Az erdélyi ipar a politikai erőszak nyomása alatt áll, ami az amugy is nehéz gazdasági körülmények között teljesen megbénítja létünket és mindaddig, míg a nagyipar nem lesz szabadságának teljes birtokában, addig Románia nagyiparának teljesítőképessége nem fog helyreállni. A forradalmi kormányok által behozott kiviteli korlátozások nagyrésze még mindig érvényben van.

Rengeteg ipari és bányatermék még mindig nem szállítható külföldre, vagy csak engedéllyel és lehetetlen kiviteli illetekkel terhelten. Ezért pusztult el az erdélyi fém- és vasbányászat és ezért van 200.000 bányász kenyér és munka nélkül Erdélyben, ezért veszték ki évtizedes cégek a gazdasági élet együtteséből.

Erdély bányászatának piaca elveszett, mert nem tudott sem mennyiségileg, sem rendszerességben a külföldi versenyrel szemben helytállani.

A kormányváltás, a gazdasági életben nagyipari vonatkozásban is érezte némileg hatását, amennyiben a külföldi tőkének részvételét törvényileg lehetővé tette. Sajnos azonban, a hozott gazdasági törvényeknek, a kiadott rendeleteknek a nagyipar inkább kárát látta.

A politikai irány: kedvezés a román paraszttömegeknek, a nagyipar rovására.

Rengeteg gazdasági vonatkozású törvényt hoztak az utóbbi két évben. Megemlítem a közigazgatási törvényt, a bányatörvényt, a komercIALIZÁSI törvényt, a szesztörvényt stb. Sajnos, egyik sem volt alkalmas arra, hogy akár a magyar, akár a román ipar javát szolgálja.

A törvénytervezetek olyanok voltak, hogy az egyes paragrafusok ellentmondottak egymásnak és az életben keresztülvihetetlenek lettek volna, ha éppen a mi parlamentterjeink: élükön dr. Gyárfás Elemér szenátorral, számos szakszerű felszólalással azokat nem módosították volna. Igen nagy mértékben az általa javasolt módosításoknak köszönhető, hogy ezek a törvények egyáltalában végrehajthatók és nagyobb károkat nem okoztak az ország gazdasági életének.

Az új közigazgatási törvényben látjuk legjobban a nagyiparelles politikai irány tükörképét.

Az új közigazgatási törvény Erdélynek is ad „önkormányzatot”. A falu tanácsától kezdve a tartományi tanácsig rengeteg kormányzószerv, bizottság van, de sehol egy hely a nagyiparnak, annak a nagyiparnak, mely a legtöbb adót fizeti, mely óriási összegeket fizet be a falvak, városok, a megyék s az állam pénztáraiba és ezeknek a nagy vagyonoknak a felhasználásához semmi szav s köze, annál kevesebb joga. Vannak falvak, városok, melyek jövedelmeinek legnagyobb részét a nagyipar fizeti, de felhasználásukhoz a nagyiparnak semmi beleszólása nincs. Lehetetlen helyzet az, hogy a nagyipar milliárdjait, majdnem mindig, a nagyipar érdekei ellen használják fel. Ez az állapot feltétlenül módosításra vár és szorul. Képviselőinknek feladatát kell, hogy képezze az, hogy a kerületi igazgatóságok mellé gazdasági bizottságok szereztesse, melyek az önkormányzati szervek határozatait nemzetgazdasági szempontból felülbírálják és ebből a szempontból utasításokat is adhatnak.

Ilyen bizottságok volnának:

1. Ipar, kereskedelem, kisipar, villamosítási ügyek, állami, községi anyagszállítási ügyek.
2. Pénzügyi és költségvetési ügyek.
3. Föld és erdőmívelési ügyek szakbizottságai.

Ezen ügyekkel foglalkozó bizottságok és azok tagjai a gazdasági élet köreiből volnának választandók.

A komerciálizálási törvény, az állami üzemeknek kereskedelmi alapokra való helyezését célozza. Kereskedelmi alapokra: ez annyit jelent, hogy hasznothozóvá tenni kívánja a törvény az állami üzemeket, bányákat, kohókat, erdőket, gyárakat, stb. stb.

A törvény bizottságok által végezteti ezeket a kereskedelmi vállalatokat. A kormány a gyakorlatban, illetőleg a törvény végrehajtásában, e bizottságok tagjaivá pártpolitikusokat, vidéki pártelnököket, választási korteseket nevezett ki, akik minden szaktudás híján gazdálkodnak a milliárdokat jelentő közvagyonokkal.

A nyilvános számadásra kötelezett magánvagyonot képező társaságok igazgatóságaira és az ezt alkotó igazgatósági tagokra a törvény vagyoni, sőt büntetőjogi felelősséget állapít

meg. A közvagyonot képező komercIALIZÁLT üzemek igazgatósági tagjaira a törvény semmi néven nevezendő felelősséget nem állapít meg, csak jövedelmükről gondoskodik, több mint atyailag. Majd az évi mérleg fogja megmutatni az eredményt.

A bányatörvény is, olvasva csupa demokrácia, de gyakorlatban oly drágává teszi a bányászatot, hogy a nagy magáncégek felhagytak vele. Általánossá tette ez a törvény a régát petroleumbányászatánál szokásos redevenciát, ami annyit jelent, hogy a bányatermelés egy része az államot illeti, anélkül, hogy ennek akár költsége, akár rizikója volna a termelésnél. De módja van ezen termékek tetszése szerinti eladásával a magánbányászatnak, a legnagyobb versenyt csinálni és az amugy is nyomott árakat még jobban lerombolni.

1924-ben kellett már a bányajogok elismerését kérni. Sok tizezerbe kerültek ezek a kérvények, mert fel kellett őket szerelni az okmányok és térképek tömegével. A zártkutatmányok elismerését kérő sokezer kérvény közül 1924 óta egy sem nyert elintézészt, az adományozott bányajogok közül alig egynehány.

Igy hát ma is a legnagyobb jogbizonytalanság honol e téren.

A földgáz monopolizálásáról szóló törvény nagyon üdvös visszatérés a régi magyar törvényhez, csak az a baj, hogy Erdélyt egészen földgázterületnek tekinti és így esetleges petroleum előfordulásait államosíthatja.

A szesztörvény, a szeszgyártást köti lehetetlen feltételekhez, pusztítja ezt a valaha virágzó magyar ipart.

A magyar nagyiparnak legnagyobb sérelme azonban az, hogy még máig sincs Romániának ipartörvénye.

Ennek híján, különböző törvények és rendeletek rónak kötelezettségeket a nagyiparra, anélkül, hogy jogai biztosítva volnának.

Az állam, a városok, a községek és más közintézmények szükségleteiket nagyrészt külföldről szerzik be, még az esetben is, ha Erdélyben termelik, ha azonban a Regátban gyártják a szükségelt terméket, úgy a rendelést a regáti gyár kapja és soha semmi körülmények között sem kapja azt Erdélyben termelő gyár. A nagyipar hitelkérdése a legrettenetesebb.

Míg a külföld már 2%–4%-os pénzzel dolgozik, a mi magyar iparunk 11–24%-os pénzt kell, hogy használjon.

A Creditul Industrial teljesen beszüntette a hitelezést. A magyar iparnak működése idején sem állott rendelkezésre. Erdélyben csak olyan ipar kapott ettől az intézettől hitelt, mely exponált román nemzeti politikusnak volt az érdekeltsége. Ezért pénzét többnyire ott is vesztette és nagyon hálás feladat volna megvizsgálni, hogy a Creditul Industrial által kihitelezett közpénzeket, kik fizették vissza, vagy kik fizetik rendszeresen kamatait és hol, kinél vesztek el a magas tőkék és alacsony kamatok.

A nagyipari hitel-kérdés megoldása a magyar nagyipar existenciális érdeke.

A külföldi kereskedelmi szerződések kötésénél, a vámok megállapításánál, a magyar nagyipar érdekei nem vétetnek figyelembe. Kétes politikai eredmények fejében, a magyar nagyipar érdekeit, követeléseit elejtik, feláldozzák.

Sajnálattal kell megemlítenem azonban, hogy amint a kormánynak, úgy pártunknak sem volt eddig ipar-politikája, amely állapotot sürgősen segíteni kell.

Végül megemlítem, hogy legutóbbi nagygyűlésünk határozatainak egynehány kívánsága teljesebbé ment, ami nagyrészt magyar parlamentterjeink önzetlen és fáradhatatlan munkájának az eredménye.

A kifejtettek alapján a következő határozati javaslatot bátorodom előterjeszteni:

1. Az Országos Magyar Párt 1930. évi nagygyűlése a legnagyobb szomorúsággal állapítja meg a romániai magyar nagyipar helyzetének katasztrofális helyzetét és a legnagyobb aggodalommal néz ennek jövője elé.

2. Az Országos Magyar Párt, úgy központjában, mint tagozatainál gazdasági szakosztályai kötelességeivé teszi, hogy állandó működésükkel a magyar nagyipar helyzetén javítani igyekezzenek.

3. Sajtóját kiegészíti, hogy a magyar gazdasági kérdések állandóan és rendszeresen, főleg pedig szakszerűen és magyar nemzeti szempontból tárgyalhatók legyenek.

4. A nagygyűlés köszönetét fejezi ki dr. Gyárfás Elemérnek és a párt parlamenti képviselőinek, a parlamentben a nagyipar érdekében kifejtett működésükért és felkéri őket,

hogy a legnagyobb eréllyel követeljék az ipartörvénynek haladéktalan megalkotását.

5. Követeli végűi egy Országos Gazdasági Tanács létesítését, mely az ország gazdasági életének legkiválóbb szakembereiből állana s minden politikától függetlenül és mentesen intézné az ország gazdasági ügyeit.

A Szakosztály az előadó javaslatát egyhangulag elfogadja.